

Előszó, A jövő század regényéhez.

Ez a mű nem tart igényt arra, hogy az úgynevezett „államregények” közé soroztassék, minő Morus Tamás hírhedett „Utópiá”-ja, mely nemes ábrándjaival az emberiség egyszerű mesterkéletlen tökélyét egy pusztaszigeten kísérlé meg létrehozni; minő „Klimius Miklós föld alatti útja”, Holbergtől; minő Swift remekműve: „Gulliver utazásai”, melyek szatírai alakban rajzolják az ismert államok travesztált viszonyait, vagy minő Campanella „Civitas Solis”-a, – vagy Cabet „Voyage en Icarie”-ja, mely főleg párteszmék szolgálatára készült, – vagy Terrasson „Sethos”-a, mely állítólag egyiptomi hieroglifok hagyományából kompiláltatott, vagy Fénelon „Telamach”-ja, vagy az „Ophir” rejtélyes királyságának, „Scydromedia”, „Dimocala”, „Ajaója”, „Nova Atlantis”, „La Basiliade de Bilpai” országainak és szigeteinek tendenciózus, képzelmes és mesés leírásai, vagy az „Eldorádó” szatírája, mely a többi ideális államregényeket jó gúnyolni.

Más regénynek a feladata, egy mesét, melyet csak a képzelet alkotott, úgy adni elő, hogy az olvasó azt higgye, hogy az valóban megtörténhetett; ez a regény egy olyan koreseményt fog előadni, mely „még” nem történt meg, s küzdeni fog a nehéz feladattal, úgy rajzolni tényeket és alakokat, a jövő korszak kül- és belvilágát, hogy az olvasó azt mondja rá: ez még megtörténhetik!

Nem lesznek ebben utópiái államok és icariai emberek; nem lesz ennek színhelye egy még föl nem fedezett sziget; mindenütt az ismert földön fog a történet végig lefolyni, s fejlődését veszi oly helyzetekből, melyek mai nap léteznek, oly eszmékből, melyek a világ alakítására ma is befolyanak.

Segélyül hívtam az ismeretet, a hitet és a képzelmet.

Tanultam *ismerni* a történelmileg értett külvilágot: az államok fejlődését, alakulását, feloszlásuknak és újjászületésüknek indokait, fázisait; tanultam csodálni és irigyelni a civilizációt terjesztő nemzetóriásokat, s e bámulat közben a szeretet, a féltés, az életvágy ösztönző gerjelmét éreztem saját kicsiny és hátramaradt nemzetem és hazám miatt.

Figyelemmel kísértem a nagy koreszméket, amik a világnak új alakot adni törekeshetnek s azoknak hosszú küzdelmeit az ellenálló létezőkkel. Láttam az eszmék nyomain támadt titáni harcokat egész fegyverben álló milliók között: *az emberi jogért* Amerikában, – *a lelki szabadságért* s nemzeti egységért Itáliában, – *a nemzeti feltámadásért* Lengyelországban, – *egy hitbabonáért* Kelet-Indiában, – *az európai súlygyenért* a Krímben, – *egy büszkeségért* Franciaországban s *egy absztrakt állameszméért* Ausztria és Poroszország között és aztán *egy társadalmi elvért* Párizsban. Ezek tenger vért és milliárdokat elnyelő harcok voltak, s indító eszméik akár győzve, akár legyőzötteen folyvást élnek.

S fel kellett találnom e nagy küzdelmek között az emberi érdekek apróbb csoportosulásainak külön küzdelmét is, mely sok apró érdek folytonosan forr, zsurlódik, izgalmát csak egy-egy nagy országos catastrophnál pihenteti el vagy erejét éppen annál érvényesíti: *a fajgyűlölet, a nemzetiségi ellenszenv és önfenntartási törekvés; a politikai pártok kiegyenlíthetlen ellentétei, a nyílt parlamenti harcok, a hagyományok és az újítás, az alattomos ligák; szent és nem szent, és csak azért nem szent, mert szent szövetségek, politikai, szociális, vallási alapokon; jezsuitizmus, internacionálé, nihilizmus; köztük a mohamedán fatalizmus, mely mozdulatlanságával hat be az újabb világtörténetbe, s a nagy küzdelem közt ólálkodó egyes érdek, személyesítve a fejedelmi vágyak örökösében: a királyálmoktól holdkóros családok, a kalandorok, kik koronát vadásznak s más vadászok, kik a koronás fők ellen csinálnak sportot.*

Íme az örök harc elemei.

S ez örök harc követelése az általános fegyverkezés. Az egész férfinem a gyermekkortól a vénségig fegyverbe állítva, s a

fegyvernemek minduntalan változtatva, tökéletesítve, egymást új fölényekkel megelőzve, a hadászat mesterséggé, tudománnyá emelve.

A folytonos fegyverkezési verseny iszonyú pénztömegeket köt le: gépekben, mik hasznot nem hajtanak, építkezésekben, mik nem jövedelmeznek és embertömegekben, amik nem dolgoznak. Az államok adósságai emiatt mesés nagyságra növekednek, s mentül nagyobbak ezek, annál súlyosabbak az adók, terhesebb a munkás, az iparos, a földbirtokos helyzete; míg a szédelgő vállalkozónak, a pénzhajásznak annál több alkalom nyílik könnyen szerzett gazdagsághoz. *Az örök harc foly a tőke és a munka között.*

S mentül könnyebben halmozódik a pénz a társadalom magaslatain, annál könnyebben omlik szét onnan a társadalom lapályaiba. A királyoknak, főpapoknak, minisztereknek, bankároknak, főuraknak, hadvezéreknek, népképviselőknek *parasytjaik* is vannak, nagyon sokan vannak: *eladó emberek, patentált csalók, köztolvajok, zsoldosok, hízelkedők, naplopók, bérenc írók, kerítők, alkuszok, szállítók, sinecuristák, sáfárok, engedményesek, kortesek és szomjas, éhes néptömegek.* Az aranyfolyamot elnyeli a homok, s lesz belőle mocsár. S ha az aranyfolyamban elmerül a férfijellem, hát a nő hová legyen előtte? A phaeákok népe zsoldjába vesz mindent, s zsoldba ad mindent. A könnyen gazdagult élvhajász szolgálatába áll a szerelem, a művészet, a zene, a szobrászat, festészet, az irodalom. *Foly az örök harc az erkölcsi életalap s a társadalmi rothadás között.*

*S amint lazul a családi élet, úgy szaporodik az ó-világ népessége, s mentül több az ember, annál kevesebb a kenyér. Lassankint kivágnak minden erdőt, felszántják a helyét, kiásnak minden völgyteknőt, kihordják belőle a kőszemet; a természet emlői pedig nem kifogyhatlanok, mint az ősmesék hírlelék; a kiszarolt földön egymást érik a rossz termést adó évek, az égalj maga is mostohára változik az erőszakos erdőpusztítás miatt, s a kőszén ára száz év alatt megnégyeszerződik. Az ó-világ embere éhezik és fázik. *Itt a harc az ember és a föld között.**

Ez pedig az elsőnek a vereségével végződik. A túlnépesült ó-világ kiömlészi szélein a tajtékot. S **mindaz, amit magából kivet, siet az új-világba.** Ott még van tér elég. A jezsuita s a philosoph, a trónvesztettek pereputtya s a száműzött lázadók; a feltörekvő iparos, és a szédelgő csaló, a szabadelvűség mártírjai és a sarlatánok, a találmányok lángelméi és a hóbortok futóbolondjai, a német és orosz kozmopoliták s az apró népfajok elégületlenei **ott találnak korlátlan szabad tért okos és bolond eszmék, üdvös és kárhuzatos vállalatok megindítására.** S ez elemek túlszaporodása **megváltoztatja Amerika mostani jellemét.** A sok hazasíró eszme befolyást követel Európa ügyeibe. S ez Észak-Amerikának könnyű lesz. A közlekedés tökéletesülte közel viszi hozzá az ó-világot. Nagy hadsereget nem kell tartania, mert a fél világrészben, melyet elfoglal, sehol sincs szomszédja, ha Kanadát és Mexikót is bekeblezte; pénzforrásai kifogyhatlanok, földje gazdag, bevételei kiadásait hússzorosan túlhágják, s nincs kötelezve senki iránt, az ó-világban se érdek, se barátság, se szövetség, se adósság, se elvrokonság, se hitközösség, se nemzeti rajongás, se múlt, se jövő által. Fel is használja azt a helyzetét, s **befolyásának egész világterhével ráfekszik Európára.** *Íme az örök harc az ó- és új-világ között.*

És most gondoljuk hozzá, hogy még száz év múlva is lesznek emberek – sokan lesznek –, kik hazájukat szeretik, kik az emberiség nagy bajait orvosolni törekednek, kik a nép erkölcsöt nemesítik, kik a felvilágosodást terjesztik, kik a semmiből teremteni, az embererőt istenerővé emelni igyekeznek; a „közügy” gárdája még mindig „légió!”, de ezekkel szemben fog állani az a másik óriás, akinek neve a *Nihil*, a *Semmi*, **aki nem hisz semmit, se Istent, se hazát, se nemzetet, se túlvilágot, se államot, se emberi törvényt, se családot, se becsületet, se költészetet; aki megtagadja a múltat, nem bánja a jövőt, akinek nincs más célja, mint a *mai nap*, más ura, mint az *én*, más törvénye, mint azt tenni, ami neki *jólesik.***

Íme, itt az örök harc „Isten” és az „állat” között – mindkettő emberi alakban.

Nem így kell-e ennek következni száz év alatt?

Ez nem fantázia, ez nem prófécia, ez tudat! ez ismeret!

S nem önkényt jön-e e tudat nyomában az a hit, hogy ez nem folyhat örökké így?

Ezen a hiten alapul az a mű, amit írok. Regényem két részre van osztva, az egyiknek címe az „örök harc”, míg az lehetlenné válik; a másíknak címe az „örök béke”, midőn az kényszerűséggé lesz és megvalósul.

Igaz, hogy egy hipotézisre van építve az egész. Egy *találmányra*, mely világot át fogja alakítani.

Tudom, hogy ezért azt fogják rám mondani, hogy „bolond” vagyok. Hanem hát igen jó társaságban leszek az, *Fultonra* 1805-ben kimondta a *párizsi tudományos akadémia*, hogy „bolond”, mert azt állította, hogy gőzzel lehet hajókat hajtani. Greyre a vasutak eszméjeért 1815-ben az *Edinburgh Review* kimondta, hogy „bolond”. S *Stephensont* a gőzmozdonyáért az *angol parlament előkelő tagjai* az örültek házába akarták csukatni 1825-ben.

Én tehát hiszek annak a találmánynak létrejövetelében, amiért *Daedalus*tól elkezdve *Coxwellig* és *Lamountainig* annyian keresték az ég rejtélyeinek megoldását, s jártak az égben, nem találva, amit kerestek. Egyszer majd megtalálja valaki.

És az fogja a *határát* kiszabni az örök harcnak.

Az *lefegyverzésre* kényszerítendi az egymás kiirtására készen álló milliákat, ágyút, puskát, visszaküld a kohóba, azokból dolgozó gépeket öntet; a lőport elemi csapások elfordítására használja, a katonát lovával együtt hazaküldi szántani.

Az a *trónkövetelőkből* csinál békés *polgárokat*.

Az *megszünteti az örült fajgyűlöletet*, s megismerteti a testvért az ellenségben. Az végét veti a *diplomáciai fondorlatoknak*.

Az *feloldja a rabszolgákat*, s édessé teszi az önkénytes *szolgálatot*.

Az a *dicsvágnak új* tért nyit; az a *felvilágosodást* elterjeszti minden világországba, a vakhitet minden álapostolaival együtt legyőzi.

Az *megszünteti az államadót*, a vámokat, a *monopóliumokat*, és mégis *gazdagga, hatalmassá* teszi a *kormányokat*.

Az **helyes arányokat** hoz be a kereskedelembe, pénzforgalomba, ész és **tehetség** szerint osztja fel a jövedelmet, kijelöli a helyét a tudósnak, a költőnek, a művésznek és a napszámosnak, s eléggé teszi mindegyiket sorsával.

Az **megszünteti a szédelgést** és a korrupciót.

Az szilárd alapra helyezi a **társadalmi erkölcsöket**, s a családi életnek, a szerelemnek, az ideálnak oltárait újra fölszenteli.

Az **megszünteti a halálbüntetést** és a börtönt; s a civilizált társadalom ellenségei számára talál olyan büntetést, mely az egész emberiségre nézve áldás legyen, s amazokat megjavítsa.

Az helyreállítja az **egyensúlyt** az ó- és új-világ között.

A győzelemre segíti az **emberbarátokat**, s megadásra kényszeríti az emberiség ellenségeit, kik álarcot viselnek, vagy nem viselnek.

Az visszahozza a szibériai száműzötteket újraéledt hazájukba.

Az befolyást gyakorol az **időjárásra**, és **behatol a természet titkaiba**.

Az enyhít uralkodó **járványokat**, és az **emberi életműszereket** ősepségükhöz juttatja vissza.

Az kiszárasztja a Ganges és La Plata posványait, a kolera és sárgaláz két irtóztató fészket, s **megszabadít** három világrészt pusztító dögvészeitől.

Az **új anyaggal** gazdagítja a technikát, melynek mindenki hasznát veszi, s mely becsesebb lesz az aranynál, és olcsóbb a vasnál.

Az **kiveszi a tengervízből** a milliárd mázsányi ezüstöt, s forgalomba bocsátja.

Az egyik **földrész** bőségét kicseréli a másikéval.

Az kiirtja a pusztító fenevadakat őserdeik, pusztáik közepén.

Az **civilizációt** visz a vad népek közé, s világosságot gyújt a más színűek előtt, és minden népfajnak alkalmat ad emelkedni fokozatosan; az minden embert emberré alakít.

Az **a nagy pusztákat benépesíti**. Folyamokat vezet a Szaharán keresztül, s megtelepíti Afrika, Ausztrália belsejét, s az emberiség **hadjani bölcsőjéből**, mely most sivatag, újra paradicsomot alkot.

Az elveszi a tenger *félelmességét*, lehetleníti a hajótörést, az útra küldött vagyon *kárbavesztét*.

Az megszünteti a fogadott nőtlenséget, s visszaadja a *papokat a családi életnek*.

Az *a nőnek becsült állást ad* a társadalomban, az a gyermeket az állam kincsének tekinti, s akként gondoskodik róla.

Az csak egy pártnak ad létet, melynek jelszava: *munkás hazaszeretet*.

Az csak egy *vallás* számára épít templomot, melynek dogmája: *józan emberszeretet*.

Az meghosszabbítja az embernek a napot, s megrövidíti benne a munkát.

Az *a becsületszót* olyan erőssé teszi, mint a törvény, s a *lelkiismeret*et teszi első folyamodású bíróvá.

Az megkönnyíti az *utazást*, s megismerteti az *egész földet* az emberrel.

És segít feltalálni azt a *földzugolyt* is, amelyben *a magyar nép ősei* laknak, elzárva a külvilágtól, s teremt belőlük számunkra új rokon nemzetet.

Ezek művem alkotó eszméi.

Ha tudományom és képzelmem oly erős volna, mint a hitem!

Mert hitem erős abban, hogy az emberiséget egy-egy nagy eszme viszi koronkint előbbre, s visszaesést nem enged.

A klasszikus kor *a költészet* által emelte fel az embert.

A héber az *erkölcsi törvényt*el ismerteté meg.

A jézusi tan a *szeretet vallásával* váltotta meg.

Még hátra van ránézve a legnagyobb tökély fokára emelő megdicsőítés – ez az *ismeret*.

Az ismeretek diadala lesz az, amidőn az a *halandó*, aki azt mondja magáról: „Én vagyok az Isten!”, leveszi koronáját azon *halandó* előtt, aki azt mondja: „Én vagyok az ember!”

És akkor úgy lehet – nincs a csillagrendszerben lehetetlenség –, hogy a világalkotó a tökéletesült emberiség számára még a földnek azt a hibáját is helyrehozza, mely legfőbb oka égalji s időjárás rendetlenségeinknek, a *földtengely elhajlását pályájától.*

Ezen fog végződni regényem.

Jókai Mór